

יום ד' י"א טבת תשע"ו

באר הגולה קג

הלכות קריאת שמע סימן סט סט דין פורס על שמע, ובו ב' סעיפים :

א מגלד כ"ג לפרוש
הר"ן שם ב שם
במשנה ג מסכת
סופרים ור"מ בפרק
א מהלכות תפלה
ד תלמודי רש"י
בשמו והאגור בשם
סמ"ק ור"ק ומסכת
סופרים

א *אם יש בגי' אדם שהתפללו (א) כל אחד בפני עצמו בנחיד ולא שמעו לא קדיש ולא קדשה, עומד אחד מהם (ב) ואומר קדיש ו' ברכו' וברכה ראשונה (ג) 'יוצר אור' ולא יותר, וזה נקרא פורס על שמע, לשון חתיכה פרוסה, שאין אומרים אלא קצת ממנה: ההגה (ד) 'עכשו לא נהגו לומר כל ברכת 'יוצר אור', אלא אומרים קדיש ו' ברכו' והם עונים אתרו (ה) [6] ברוך ה' וכו'. יש אומרים שפורסין בקריאת שמע של ערבית (ה) כמו בשחרית (כל"כ וכו' בשם הר"ן). (ו) ולא נהגו כן משום (ז) דליכא קדיש קדם 'ברכו' של ערבית: לאחר שסימו ברכת 'יוצר אור' *אומר אבות וגבורות (ח) וקדשה ו'אמה קדוש', וזה (ט) נקרא עובר לפני התבה. ו'אין עושין דברים אלו בפחות מעשרה משום דהוי דברים שבקדשה. ו'צריך לחזור אחר ששה שלא שמעו, דהיינו רב העשרה. ואם אינם נמצאים, אפלו בשביל אחד (י) שלא (כ) שמע אומרים, ואפלו מי ששמע יכול לפרס

שערי תשובה

[6] ברוך ה' וכו'. וכן כמג"א בריש הסימן שתשובת תרומי' ומ"ש ע"ז ביראפרם, ותב"ט השמים ולא ידעמי למה: [3] שמע. עכ"ל. וע"ל סי' נה בשע"ת סי' ט ומ"ש בענין ו'אין ע"ז:

עמ"א. וה"ה שמתפללין כל התפלה בשביל א' שלא התפלל, ב"י ד"מ. וכתב המגן אברהם כיהו ג"ל דאם אין שם ו' שלא התפללו לא יתפלל הש"י בלחש רק יתחיל מיד בקול רם, דהא עקר הכתוב משום קדשה. וכתב מ"א בסימן נד שאם פורסין אחר קדיש בתרא יאמר מקצת פסוקים קדם פריסת שמע, ש'ע"לם אין אומרים

באור הלכה

* אומר אבות וכו'. ע"ז במשנה ברורה סעיף קטן ח כמה שכתבנו בשם הג"ה, וצ"ע בבאור הגר"א דמשמע מנה דדעת השו"ע דלא יאמר רק הג' ברכות, ומכל מקום לריבא פשיטא מנה דמצדד להג"ה שכתבנו, ע"ז שם שכתבנו ראה מהמשנה. וצ"ע ע"ד במשנה ברורה כמה שכתבנו בשם המגן אברהם. ובדיעבד אם לא היה רב מגן והתפללו השמונה עשרה בלחש, אם יכול אחר כך הש"י לעבור לפני התבה, צ"ע ע"ז: דלפי דעת השולחן ערוך דפוסק בריש הסעיף דאפלו אם התפללו מתחלה כל אחד ביחודי יכול אחר כך אחד לעבור לפני התבה, פשיטא דכל שפן בזה; כי מבני לי לפי דעת הרב"ז ינהיגין כותה, כמו שכתבנו במשנה ברורה סעיף קטן א, אם פליג יס"פ בזה דזה יחשב רק תפלת יחיד, או דלמא דבזה צדדי ביון דבעת התפלת היה מגן בבית הנקנס, וגם מכיון שנתקבצו לעשרה היה עליהם חייב קדשה קדם שהתחילו להתפלל, וכמו שכתבנו במשנה ברורה סעיף קטן א בסופו, ע"ז שם, דעל הכל היה החיוב. ותרע, דלסנד"ב דסבירא לה דפרח מנהו הייבא דקדשה לאחר שהתפללו, הא דאנו עושין תמיד תורת הש"י אף דאנו בקיאיין, ולפי דברי התוספות במגלה (דף כ"ג ע"ב) השעם הוא משום קדשה⁹, על כרחך הנינו משום דבעת שנתקבצו העשרה בחדו היה

באר היטב

(6) ביו"ד ה' וכו'. ואם לא שמע ברכו רק שמע הקהל עונים עונה אמן, ע"ל סי' נו ס"ק א: (3) שמע. ואם שמע מהקורא בתורה ד"י ואין חזרון בשבילו, עמ"א. וה"ה שמתפללין כל התפלה בשביל א' שלא התפלל, ב"י ד"מ. וכתב המגן אברהם כיהו ג"ל דאם אין שם ו' שלא התפללו לא יתפלל הש"י בלחש רק יתחיל מיד בקול רם, דהא עקר הכתוב משום קדשה. וכתב מ"א בסימן נד שאם פורסין אחר קדיש בתרא יאמר מקצת פסוקים קדם פריסת שמע, ש'ע"לם אין אומרים

משנה ברורה

קל"ג בבית יוסף דמוכח דמנהגם הוא, דאף אם ארע שלא בא אדם לבית הנקנס אחר "ברכו" אף על פ"כ אין מדקדקין בכה, לכו משבתות וימים טובים¹¹, כדאיתא שם; ומכל מקום אין לבלש מנהגם בבית הנקנס ספני המחלקת, (6) אכל במקום שאין לחש למחלקת יש להגה שלא יאמר השליח צבור "ברכו" אלא אם כן בא אחד אחר "ברכו" ולא שמע קלל באותו יום, ואף שכתב אמר "יוצר אור" מתר גס"פ לומר בשבילו אף על פ"י שלא יסמך אליה "יוצר אור". וכן מי שכתב שמע "ברכו" קדם התפלה, ועמה מתפלל ביחודות והגיע ל"ברכו", ונדמן לו עשרה אשמים שכתב שמעו "ברכו", אף על פ"כ מותר לפרס על שמע ולומר "ברכו", הוא או אחר בשבילו, כיון דיאמר מיד אחר כך ברכת "יוצר אור"; אכל אם תרתי לגריעתא, דהיינו שכתב שמע "ברכו" או ששמע מהעולים בתורה שאמרו "ברכו", וגם הוא עמה אינו עומד קדם "יוצר אור", אינו יכול עוד לפרס על שמע ולומר "ברכו", הוא או אחר בשבילו:

א *אם יש בגי' אדם שהתפללו ע"ז לשונו: אם התפללו עשרה כל אחד ביחודי, פרח מנהו קדיש וקדשה⁸, כדאמרנו גבי ברכת המזון [לקמן בסימן קצד סעיף א], וכיון דפרח מנהו, אף על גב שאתחברו עשרה, אינם יכולים לחזור ולהתפלל בקדיש וקדשה, ואם סו"ד והתפללו הוי ברכה לבשלה, ע"ז שם, והוא דבריו בקציד במגן אברהם, ובספר מגן אברהם ובתשובת הרמ"ע סימן פד ובבד"ק החיים, דריני ברכו אות ג, משמע דפוסק בשלחן ערוך. אכן בהשוכת חתם סופר חלק ארבעים סימן יז כתב דכן עמא דבר פהרד"ב. אכן גם להרד"ב, אם יש אחד מהם שלא התפלל עדין יכול לפרס על שמע וגם לירד לפני התבה, אף לא יתפלל מתחלה התפלה בלחש, רק יתפלל תוך התפלה בקול רם⁸, אף בכהאי גוונא לא שייך פרח חובת תפלה מנהו, דהרי בשביל עצמו אומר, וכן כתב המגן אברהם בסימן קכד. והוא הדין דאחד מאותם שכתב יצאו יכול לפרס על שמע ולירד לפני התבה בשבילו, וכדלקמה בשלחן ערוך, דכיון דיש על כל פנים אחד שלא יצא עדין ודי הפלה, כל ישראל ערבים זה בזה [הרד"ב שם]: (ב) ואומר קדיש. ע"ז לעיל בסימן נד בהג"ה דצריך לומר מתחלה קצת פסוקים⁴: (ג) 'יוצר אור'. אף דבזמננו פלם בקיאיין ואין צריך לברכת המברך שיוציאן בהברכה, וכל שפן לפי מה דאיירי המחבר שכתב ברכו פלם כל אחד בפני עצמו, מפל טקום סבירא לה להמחבר דאמר "יוצר אור" משום (3) שלא יהיו נראין ככופרין חס ושלום, שהוא אומר להם ש'ברכו ואין אחד מהם ש'ברכו, לכך אומר "יוצר אור" (ג) ובקול רם, והאחרים שומעים, והשומע פנויה: (ד) 'עכשו וכו'. סבירא לן (7) דכיון שעונים 'ברוך ה' המברך לעולם ועד" תו לא מוזני ככופר, מידי דהנה אברפת התורה, וצ"ע באל"ה רבה ובמגן אברהם שהסיקו לזה: (ה) כמו בשחרית. ורצה לומר, אף אם פלם כבר התפללו כל אחד בפני עצמו: (ו) ולא נהגו כן. כהב הפרי מגדים: נראה ודאי, אם יש אחד שלא התפלל עדין מצריב, יכול לעמוד בפני העמוד עם המשע שהתפללו ויאמר "ברכו" בקול רם וגם יאמר הברכה ראשונה בקול רם, ויצא אף להמחבר. ואפשר דיוכל לומר גס"פ הנדוש שקדם שמונה עשרה, עד כאן לשונו: (ז) דליכא קדיש. ומשום "ברכו" לחודה (8) לא קפדינן בלכ"ה. (ו) ואף על גב דבקצת מקומות אומרים שלשה פסוקים וקדיש קדם "ברכו" בערבית⁹, והו"ו רק מנהג בעלמא ולא קפדינן בהאי קדיש¹⁰, מה שאין כן קדיש שאמר "ישתבח" שחרית שהוא מנהג קדמונים קפדינן טפי: (ח) וקדשה וכו'. ע"ז בהג"ה בסמוך שמסים "כל התפלה גס"פ¹¹", וע"ז לעיל בפע"ק קטן א, דדעת הרד"ב דאין לנהג דין עובר לפני התבה אלא אם כן יש בהם על כל פנים אחד שלא התפלל עדין. וכתב המגן אברהם: מיהו נראה לי, דאם אין שם ששה שלא התפללו לא יתפלל השליח צבור בלחש, רק יתחיל מיד בקול רם, דהא עקר הכוונה בהחזרה בזה הוא רק משום קדשה, ויאמר הג' ראשונות בקול רם והשאר בלחש, אכל פשיטא רב מגן הם כמו צבור גמורים¹². וע"ז בבאור הלכה: (ט) נקרא עובר וכו'. ואין זה מצוי כהיום, (י) משום דרגילין לפרס על שמע בשביל המתאחרין לבוא, אחר גמר סיום שמונה עשרה בלחש קדם שמתחיל השליח צבור התפלה בקול רם, ויוציאין על ידו ענין הקדשה ונצרכין לזהר בעת שמתקבצין אז בפתח בית הנקנס לפרס על שמע (ט) שלא יעברו נגד המתפללין. אכל אם ארע שנתאחר לבוא להתפלל אחר התפלה, יוכל לפרס על שמע ולירד לפני התבה: (י) שלא שמע. ואם שמע מהעולים בתורה, די, ואין חזרון בשבילו, אם לא שהוא עומד עמה קדם ברכת "יוצר אור" אז מתר

שער הציור

(6) כל זה מן הרמ"ע ויראפרם ורד"ק החיים י"א: (3) בית יוסף: (2) פרי מגדים: (7) דרכי משה: (8) מגן אברהם (1) מצדית השקל: (1) לבוש, וע"ז באל"ה רבה בשם המעצור יוס"טוב: (10) מגן אברהם:

הלכות קריאת שמע סימן סט

על שמע ולעבור לפני התבה בשביל אותו שלא שמע. וימכל מקום אם אותו שלא שמע בקי לפרס על שמע ולעבור לפני התבה, (יא) מוטב שיפרס (א) ויעבור לפני התבה הוא משיפרס ויעבור לפני התבה אחר שקבר שמע: הגה ומי שעובר לפני התבה ואמר שלש הנכחות הראשונות *ישלים כל התפלה ולא יפסיק אף-על-פי שקבר התפלה, אבל האחרים (יב) יכולין להפסיק אחר-כך. וכל-שכן שאם לא התפלל הפורס והעובר לפני התבה (ז) תחלה (ג) *ישלים תפלתו, אף-על-פי שיצטרף לקרות אחר-כך קריאת שמע ולא יסמוך גאולה לתפלה (כ"י בשם מהר"א). ואסור להפסיק בדברים אלו בין גאולה לתפלה או בקריאת שמע ובכוחותיה, ולכן אסור לשליח-צבור להפסיק בין קריאת שמע לתפלה או בקריאת שמע ובכוחותיה כדי לפרס על שמע לאותן הבאים לבית-הכנסת לאחר שהתפללו הקהל קדיש וברכו' (יד) והתחיל בכרפת יוצר (ה) אור; אבל בכרפת ערבית שהיא רשות (טו) *יכול (ו) להפסיק להוציא אחרים ידי חובתם; *ומכל מקום איש אחר יכול לפרס על שמע או להתפלל בעשרה כל התפלה, אפלו באותו בית-הכנסת שקבר התפלה, להוציא אחרים ידי חובתם, רק שלא יעמד הסניף השני במקום שעמד הראשון, ונהו נראה גנאי לראשונים, דהוי כאלו לא יצאו בראשונה ידי חובתם (תשובת מהר"י מינץ סי' ט"ו). ונראה לי דוקא שעדין הראשונים בבית-הכנסת אלא שהשלימו סדרם, אבל אם (טז) יצאו הראשונים יוכל לעמד הסניף אף במקום (יז) שעמד (יח) הראשון: **ב** *סומא אף-על-פי שלא ראה מאורות מנימו (יט) פורס על שמע ומקברף יוצר המאורות'. ושהוא נהנה במאורות שרואין אחרים שירוהו הדרך אשך ילך-בה:

הבית יוסף ו מילה כ"ד וכתב קמ"ז שם בנמרא

באר היטב

כן אלא יתפלל בסדר ויסמוך גאולה לתפלה ואח"כ יפסיק שמע: (ס) אור. אבל אם לא התחיל חזרו ואומר ברכו לאותם שקאו לבהכ"מ, ב"י לבוש: (י) להפסיק. בין גאולה לתפלה, דבכ"מ מספיקים בספיקים, אבל באמצע ברכות לא יפסיק, מ"א: (י) הראשון. אפלי סנין הראשון, לבוש. כתב במשפטי-שמואל שאם הראשונים הוציאו ס"ת וקראו בה אין

קדיש אלא אחר פסוקים או אחר תפלת י"ח: (א) ויעבור. עכשו נהגין שהאבלים פורסים על שמע אפלו שמעו ויש אחר שלא שמע, ואינו נכון, מ"א: (ז) תחלה שישלים תפלתו. ר"ל דכ"ש הוא ולא יפסיק הפורס והעובר לפני התבה אם לא התפלל תחלה אעפ"י שיצטרף לקרות אח"כ ק"ש ולא יסמוך גאולה לתפלה, והמ"א כתב דלכתחלה לא יעשה

משנה ברורה

לפרס בשבילו, וכמו שכתבנו בריש הסימן, עין שם: (יא) מוטב שיפרס. ועכשו נהגו שלעולם האבלים פורסים שמע, ואפלו שמעו ויש אחר שלא שמע, ואינו נכון, פן כתב המגן-אברהם. אבל הפרי-מגדים ישב המנהג, משום דאין פנאי לבקש איש יודע בין תפלת שמונה-עשרה בלחש, אבל ודאי אם יש פנאי ויש מי שיודע ולא התפלל, נאוי שהוא יפרס: (יב) יכולין להפסיק. וזלכת (ט) לדרבם, שהעקר היה רק בשביל הקדשה: (ג) ישלים תפלתו¹⁰. ורצה לומר, דכל-שכן דלא יפסיק בזה מניין שהתפלה צריכה לו בשביל עצמו לצאת בזה ידי תפלה, אף-על-פי שעל-ידיה יצטרף אחר-כך לקרא רק קריאת שמע ולא יסמוך גאולה לתפלה. ולפי זה, אדם שנתאחר לבוא לבית-הכנסת ולא שמע "ברכו" וקדשה, וח"ש שמה לא יהיה אחר-כך מנין בבית-הכנסת כשיגיע לתפלה, מתר לפרס ולעבור לפני התבה להתפלל כל ה"ח ברכות כדי שיהיה יוכל לומר קדשה, ואחר-כך יקרא קריאת שמע ובכוחותיה ולא יתפלל. אבל המגן-אברהם כתב דלכתחלה אין נכון לעשות פן לבטל מצות סמיכת גאולה לתפלה משום קדשה¹¹, אלא יתפלל בסדר ויסמוך גאולה לתפלה, ויהיה אז עשרה בבית-הכנסת יאמר קדשה. ועין בבאור הלכה: (יד) והתחיל. אבל אם לא התחיל, (י) חזרו ואומר "ברכו" לאותם שקאו לבית-הכנסת: (טו) יכול להפסיק. ורצה לומר בין גאולה לתפלה, דהיינו אחר סיום ברכת השכיבנו, ובלאו הכי מפסיקין גם-כן בפסוקים¹², אבל (טז) באמצע הברכות לא יפסיק: (טז) יצאו הראשונים. והוא הדין אם הוא קביעות שיתפללו בזה בית-הכנסת פמה פעמים זה אחר זה, אין קפיא [מגן-גבורים ושי"א]: (יז) שעמד וכו'. ולא עוד, אלא אם אין סניף לאתרוגים יכול אפלו הסניף הראשון להתפלל שנית להוציא גם האתרוגים [לבוש ומ"א]. ופשוט דבזה אין צריך הסניף לעמד לפני התבה כל עת התפלה, אלא כשיגיעו ל"ברכו" הוא יאמר לפנייהם קדיש ו"ברכו", ואחר-כך יאמרו בעצמן מ"י"צ אור" ודלאה עד גמר שמונה-עשרה בלחש, כי במקומו חינו פלן בקיאיין ואין נוהגין לצאת בזה על-ידי שליח-צבור, ואחר-כך יעמד לפני התבה לחזר התפלה פנהוג עם כל הקדישים שאחר התפלה: (יח) הראשון. כתב במשפטי-שמואל, שאם הראשונים הוציאו ספר-תורה וקראו בה, אין מנהג הוא לשניים להוציא ספר-תורה פעם אחרת ולקרות בה, ונמנן לזה טעם, שהוא משום פגמו של ספר-תורה, שמה יאמרו שמצאו פסול בספר-תורה ראשונה ומפני-כך הוציאו שניה; ואף אם היא ספר-תורה זו עצמו, מכל מקום שמה יאמרו הראשונים שאחרת היא שהוציאו משום פסול שמצאו בראשונה, וגם (יג) שיש פגם לראשונים שיאמרו שלא יצאו ידי קריאה. ומהאי טעמא אם הלכו הראשונים לביתם, (יג) כמו הנתיקים, או (יד) שהוא מקום קביעות שיתפללו פעמים זה אחר זה, אין קפיא. וכל זה מכת מנהגא, אבל מן הדין אין שום אסור בכל גווי, שאין לחש לפגם ראשונה אלא כשהיה עולה לקרות בשניה מי ששלה כבר בראשונה, וגם דוקא אם עולה וקורא מיד זה אחר זה בלי הפסק איש ביניהם, כמו שיתבאר בסימן קמד, אבל פאן שמפסיקים הרבה יגם הוא צבור אחר, אין לחש בזה לכלום [מגן גבורים]: **ב** (יט) פורס. וגם יוכל לירד לפני התבה לתפלה¹⁴, דלעיל בסימן גג סעיף יד, עין שם ובמשנה ברורה. וש למנע לקטן שלא יפרס על שמע¹⁵, ומיהו כל שהגיע ל"ג שנים אין מדקדקין אם הביא שתי שערות¹⁶, דבכחות קריאת שמע דרבנן [פמ"ג]:

שער הצידין

(ט) לבוש (י) בית-יוסף ומגן-אברהם ושי"א: (ב) מגן-אברהם: (ג) פרי-מגדים: (ד) פרי-מגדים: (ה) פרי-מגדים: (ז) מגן-גבורים:

הַלְבוּת קְרִיאַת שְׁמַע סִימָן סט

ביאורים ומוספים

על שְׁמַע¹⁵, ומיהו כל שְׁהִיָּע לִיִּג שְׁנַיִם אֵין מְדַקְדָּק אִם הִבִּיא שְׁמַי שְׁעָרֹת¹⁶.

14) ולענין מינוי סומא לשליח ציבור בימים נוראים, כתב לעיל (סי' נג ס"ק מא) שיש מחלוקת אם למנותו אפילו אם הוא סומא רק באחת מעיניו, כשיש אחר ראוי והגין כיוצא בו. אך אם היה ש"ץ ונעשה סומא, לכל הרעות אין לסלקו מלהיות ש"ץ.

ובטעם הדבר שסומא יכול לברך 'יוצר המאורות', כתב בביה"ל לקמן (סי' תכו ס"א ד"ה ונהנין) משום שזו ברכה על בריאת העולם וחידושו, מה שאין כן ברכת 'מאורי האש' שלא יכול לברך, כיון שצריך ראייה עם ההנאה.

15) ובטעם הדבר שקטן לא יפרס על שמע עבור מי שלא שמע ברכו, כתב לעיל (סי' נג ס"ק לב) כיון שיש מצוה על כל הציבור לשמוע ברכו בשחרית וערבית, ולכן קטן שאינו חייב אינו יכול להוציאם בזה. וראה עוד מה שכתבנו שם.

ולומר ברבו על ידי גדול עבור קטן שהגיע לחינוך, כתב הא"א (בוטשאטש, ד"ה לגבי) שמותר, והסתפק האם מותר עבור אשה.

16) ובגדר י"ג שנים, כתב לעיל (סי' נג ס"ק לג וסי' נה ס"ק מב) שהן שנים שלימות מיום ליום, ואין חיסרון כשחסר מקצת שעות מעת לעת ללידתו, ולכן מי שנולד בראש השנה קודם בין השמשות, נעשה בר מצוה בתחילת ליל ראש השנה של שנת י"ד.

ולענין ש"ץ בן י"ג שלא נתמלא זקנו, כתב לעיל (שם ס"ק כה) בשם המג"א שברברים שהם מדרבנן בסתמא אין צריך לבדוק שיש לו שערות, שהולכין אחרי הרוב שמביאים, אך מביא שהפמי"ג כתב שלדעת הרמב"ם שהפילה דאורייתא, אסור לש"ץ להוציא אחרים בתפילה עד שנדע בוודאי שהביא שתי שערות. אבל לצרפו למנין, כתב לעיל (סי' נה ס"ק לא) שאף לדעה זו יכול להצטרף, כיון שצירוף עשרה למנין אינו מן התורה.

וגדר נתמלא זקנו, כתב לעיל (סי' לט ס"ק ג) שהיינו שיש לו ריבוי שער בזקנו ואפילו אם שערותיו קטנות מאד.

ולמנות מי שלא נתמלא זקנו לש"ץ קבוע, כתב בביה"ל לעיל (סי' נג ס"ד ד"ה אבל באקראי) שאם יודעים שבכל השנה לא יודמן להם ש"ץ שנתמלא זקנו, מותר למנות בן י"ג לש"ץ קבוע, אך בסתמא לא ימנעוהו כש"ץ קבוע, שמא יודמן להם ש"ץ שנתמלא זקנו. וכתב (שם) לדין אם כשיש אחד שנתמלא זקנו, האם מותר למי שלא נתמלא זקנו ליוד באקראי לפני התיבה.

ובראש השנה, יום כיפור ותעניות, כתב לעיל (שם ס"ק כד) שאין מורידין אפילו באקראי מי שלא נתמלא זקנו, ואין להקל בזה אפילו על ידי מחילת הציבור.

[משנ"ב ס"ק יג]

שִׁישְׁלִים תְּפִלְתוֹ¹⁰ וכו', לְבַשְׁל מְצֻנָת סְמִיכַת גְּאֵלָה לְתַפְלָה מְשׁוּם קְדֻשָּׁה¹¹.

10) כאן כתב הרמ"א שאף מי שכבר התפלל, כיון שאומר את שלש הברכות הראשונות צריך לסיים את כל תפילת שמונה עשרה. אמנם, לענין תפילת מנחה כתב השו"ע לקמן (סי' רלב ס"א) שאם השעה דחוקה לאחרי שגמרו תפילת שמונה עשרה בלחש, יאמר הש"ץ רק שלש ברכות ראשונות, וביאר בשו"ת אגרות משה (אור"ח ח"ג סי' ו) שדוקא בתפילת מנחה כיון שרוב בני אדם מתפללים בסוף זמנה מצוי שיארע שלא יהיה זמן לגמור את כל השמונה עשרה בחזרת הש"ץ, ולכן כדי לומר קדושה תיקנו שאפשר לומר רק את שלש הברכות הראשונות, מה שאין כן בתפילת שחרית שלא מצוי שלא יגמרו את תפילת שמונה עשרה בתוך זמנה, תיקנו שחייב לגמור את כולה.

11) ובביה"ל לקמן (סי' קט ס"א ד"ה לקדושה) כתב שסמיכת גאולה לתפילה עדיפה מקדושה, שאם יכול לקיים רק אחד מהם עדיף שיסמוך גאולה לתפילה, והביא ראייה מדברי השו"ע לעיל (סי' סו ס"ט) שאסור לענות קדושה בין גאולה לתפילה.

[משנ"ב ס"ק טו]

וְקָלָא הָבִי מְפָסְקִין גַּם־בְּן בְּפָסוּקִים¹².

12) אמנם, לקמן (סי' רלו ס"ק ח) כתב שהטעם שאפשר להפסיק שם לומר 'ברכו', הוא מכיון שגם אמירת 'ברכו' היא צורך התפילה.

ולפי הטעם שכתב המשנ"ב כאן, בארץ ישראל שלא נהגו לומר פסוקים לאחרי ברכת השכיבנו, כתבו הכף החיים (ס"ק יג) ובשו"ת אבן ישראל (ח"ט סי' סג) שאין להפסיק גם לאמירת 'ברכו'.

[ביה"ל ד"ה ישלים כל התפלה]

קְרָאָה לִי פְרוּצָה לומר בְּלַחֲשׁ¹³.

13) בנוסח אשכנז שהש"ץ אומר לאחר קדושה 'לדור ודור', כתב הערוך השלחן (ס"ט) לגבי יחיד שלא התפלל ומתפלל בקול רם שיאמר 'אתה קדוש', כיון ש'לדור ודור' נתקן דוקא לש"ץ, מאידך הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"ט ס"ו) כתב שיאמר 'לדור ודור' ולא 'אתה קדוש', כיון שנוסח 'לדור ודור' נקבע לנוסח של קדושה בציבור.

[משנ"ב ס"ק יט]

וְגַם יוֹבֵל לִיְדִיד לְפָנַי תִּתְּכַח לְתַפְלָה¹⁴ וכו', יֵשׁ לְמַנְעַ לְקַטֵּן שְׁלֵא יְפָרֵס

